

Öt hónap alatt ki tudta fizetni a büntetését az öreg, és akkor úgy döntött a feleségével, hogy nem dolgozik többé. Lehúzza a „rolót” mert ez az öt hónap nagyon megviselte.

Az utolsó fűzfavesszőkből, amelyek még arra vártak, beáztatva, hogy kosarak készüljenek belőle, még elkészített nagy-nagy gond-
dal, egy utolsó tételt, majd elvitte még egyszer, és utoljára a piacra, hogy soha többé ne kelljen eljárnia oda, mert egy élet munkájáért cserébe el kellett viselnie, hogy megalázzák és megbüntessék.

Amint kiült a régi megszokott helyére, úgy kínálta portékáját, hogy akinek kell, most vigye, mert többé nem jön. Elfogyott az ereje és a hite is abban, hogy ez a világ jót akar azoknak, akik szorgalmas munkájukkal életben tartják az országot, és dúsgazdagokká teszik azokat, akik két szalmaszálat sem emelnek meg ezért.

78 évesen jött rá, és értette meg azt az igazságot, amit nagyon régen, a cselédként dolgozott édesapja mondott neki, amikor még kicsi gyermek volt, „fiam, aki szolgának született, az mindig az is marad, és ez a sors vár a leszármazottaiknak is, amíg a világ, világ.”

Pali bácsi többé nem ment fűzfavesszőket gyűjteni a közeli csali-
tosba. A kosárfonáshoz használt szerszámaikat is mind kidobta, bár a felesége könyörgött neki, hogy ne tegye, de ő tudta, ha szépen kér-
nék, akkor, és amíg a kezeit emelni tudná, teljesítené a kérésüket és újra fonna kosarakat, de ő eldöntötte, soha többé.

Mindig a munka éltette, de így nem akar, nincs miért élni, hisz azért büntették meg, mert dolgozott, és segített másokon. De most nem tud majd mondani, hisz a szerszámai nélkül nem dolgozhat. És már nem is akar, mert rájött, Isten sem az ő pártját fogta eddig.

És egy héttel később egy vasárnap így szólt reggel a feleségéhez. Én nem megyek többé a templomba Maris!

A felesége ránézett, szomorúan bólintott, és csak annyit mondott, lehet, hogy igazad van aptyuk!

Azt hiszem én is inkább itthon maradok veled.

História

Kanász Viktor

Botszentgyörgyből Romlottvár

Egy kanizsai vár pusztulása és napjaink felelőssége¹

Ami elveszett Kanizsa történelme összeforrt várának históriájával. Ha erre terelődik a beszéd téma, óhatatlanul, szinte kivétel nélkül előbukkan a keserű tény: a kanizsai várat a 18. század elején lerombolták, megmaradt részeit idővel elhordták, miközben a természet sem kímélte a romokat. A végső kegyelemdöfést a vár egykori területének ipari beépítése jelentette. Ez a régészeti feltárásokat is részben ellehetetlenítette, másrészt pedig a reprezentatív emlékezeti hely kialakítását is meggátolta. Ezért került például a várkapu emlékmű is a vár területén kívülre.

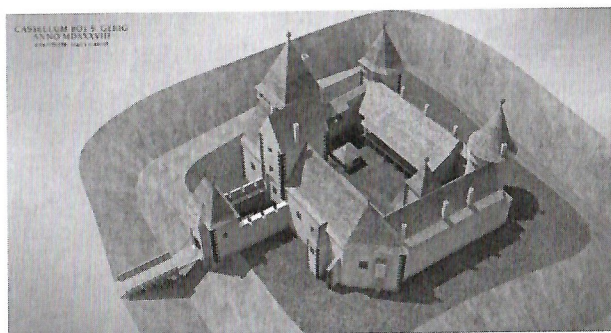
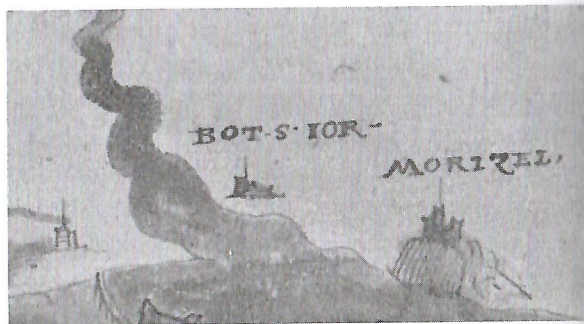
Így Szigetvárral és Egerrel szemben gyakorlatilag alig maradt bármilyen látható jele annak az évszázados küzdelemnek, amelyet a Habsburg monarchia, és az abba betagozódott Magyar Királyság vívott Európa más keresztény népeivel szövetségben a korszak világbirodalmával, az Oszmán Birodalommal szemben. Velősen megfogalmazva: hiányoznak a falak, amelyek emlékeztetnének a múltra. Ezért Angliától Madridig, Rómától Münchenig hiába figyelt a 16-17. századi Európa Kanizsára, a történetek mára alig ismertek.

Nem egyedi az eset: hiába keressük a kanizsai vár mellett Bajcsa és Zrínyiújvár falait, az újudvari johannita konvent épületét, a középkori kanizsai ferences kolostort, Thury György sírját, vagy a szentmiklósi és korpavári castrumot, jobb esetben csak a földben meglévő nyomait leljük meg, álló falakat, „látható”, „mutogatható” épületeket nemigen fogunk találni.

Ami most veszik el

Van azonban Kanizsának és környékének egy olyan vára, aminek romjai napjainkig állnak, ez a neves „Romlottvár”, azaz Botszentgyörgy vára. Miklósfától keletre, a Szentgyörgyvári szőlőhegyen Mátyás és Ulászló király embere, Both János építtetett magának rezidenciaként használható, emeletes várkastélyt. A mohácsi csata utáni évtizedekben a török terjeszkedés hatására palánkfallal vették körül, s lassan reprezentatív funkcióit háttérbe szorítva betagozódott az 1566 után kialakuló kanizsai végvárrendszerbe. Szigetvár 1566-os elestét követően a továbbnyomuló oszmán csapatok ostrom alá vették, azonban Both Gáspár vezetésével sikeresen megvédték a magyar katonák az erősséget, majd pedig 1575-ben is sikertelenül ostromolta a török.

*Botszentgyörgy és
Móricshely egy
16. századi
térképen*

*Botszentgyörgy
vára Nagy Gábor
rekonstrukcióján*

1577-ben átalakították a kanizsai végvidék védelmi rendszerét, s ekkor a várat a keresztény katonaság felrobbantotta, falai azonban továbbra is többé-kevésbé megmaradtak. A helyiek a későbbi évszázadokban mesebeli legendákkal egészítették ki a vár hajdanvolt történetének elhalványuló emlékét: így lett a várból Hasszán bég szerelmi fészke, ahová az elrabolt szép lányokat vitette, míg nem a rokonok egyszer rajtaütöttek az őrségen, s lerombolták a várat.

Botszentgyörgy várának valódi történetét végül a 20. század második felében a régészek kezdték feltárni. Az első ásatás Müller Róbert vezetésével 1969-ben folyt, ezt 1976-ban Horváth László folytatta, majd 1987 és 1989 között zajlott Vándor László vezetésével a teljes régészeti kutatás. Végül 2010-ben Vándor László és Száraz Csilla kutatta a kapu előttérterületet, valamint a hídfőt, s a következő évben egy emlékkövet is elhelyeztek a romok mellett.

A régészeti feltárások során próbálták az önkormányzat kezében lévő területet kitisztítani, a romokat konzerválni.

Ahhoz azonban, hogy mindez bemutatható, és a látogatók számára élvezhető legyen, viszonylag rendszeres területrendezés, illetve álagmegóvás lenne szükséges. Ez viszont elmaradt. A romok gazban állnak, de ami igazán elkeserítő, az az, hogy a meglévő maradványok folyton pusztulnak, rombolja őket az elburjánzó növényzet.

Mindennek emblematikus pillanata volt, mikor a romok fölé utólag emelt védőtető évekkel ezelőtt beszakadt, s máig nem javították ki.

Az itt látható fotó (saját tulajdonom) jól illusztrálja a jelenlegi, áldatlan állapotot.

Bár egy-egy lelkes lokálpatrióta fűnyírással, a terület kipucolásával igyekszik lehetőségeikhez mérten időről időre a vállalkozhatatlan állapotokon változtatni, de a tartós állagmegóváshoz mindez kevés. Hosszútávú, átfogó cselekvési tervre lenne szükség az áldatlan állapotok felszámolásához.

Napjaink felelőssége és felelőtlenége

Mit látunk tehát? Kanizsa mai területén áll egy különleges, Mátyás király korabeli castellum, olyan, ami a történész és régész szakma számára is országosan ismert. Története Kanizsa várához hasonlóan magán viseli Mátyás király és a Jagelló korszak csendes gyarapodásának jeleit, az oszmán-elles küzdelmek vészterhes évszázadainak harcait, majd az ország újjáépítésének hétköznapijait. Sok más térségbeli várral, templommal és kolostorral ellentétben viszont bár romjaiban, de falai megmaradtak. A feltárása, állagmegóvása az 1970-es években nagy erővel indult meg, s több alkalommal is zajlott a területén régészeti kutatás.

A várhoz kapcsolódó írott forrásokat is igyekeztek összegyűjteni, levéltári forrásokkal kiegészítve a régészeti eredményeket. Történetét több tudományos és ismeretterjesztő munkában megírták, s kiváló rekonstrukciók is készültek róla. Minden adott tehát ahhoz, hogy a vár Kanizsa egyik nevezetessége legyen.

Ennek ellenére a terület elhagyatott, a védőtető leomlott, a burjánzó növényzet pusztítja a romokat. 2007-ben komoly tervek voltak egy átfogó felújításra, az elképzelés azonban hamvában holt, hasonlóan a Kanizsa középkori plébániájának és ferences kolostorának, valamint Thury György sírjának feltárásához.

A megye kiváló régésze, Vándor László 1995-ben írta meg röviden a vár történetét és az akkori ásatások eredményét. Záró szavai így szóltak: „Reméljük azt is, hogy a város támogatásával az előkerült romok már megkezdett restaurálása befejeződik, és az értékes, Magyarország Mátyás kori pompáját tükröző egyedülálló emlék Nagy-

kanizsa környékének leglátogatottabb kirándulóhelye lesz.” A helyzet siralmasságát jól érzékelteti, hogy nemhogy látogatott kirándulóhely nem lett belőle, de napjainkban még a vándormadár is alig jár arra. Aki mégis a romokhoz téved, lesújtó véleményekkel tér haza.

Mit üzen mindez korszakunk Nagykanizsájáról, annak kultúrájáról, saját múltjával kapcsolatos viszonyáról? Mit adunk tovább az utókornak? Hogyan értessük meg velük, hogy a város, amely állítólag annyira büszke történelmére, egyetlen meglévő várát sem tudja nemhogy felújítani, megóvni, de még a környezetét karbantartani, néhanapján lekaszáltatni. A megoldást természetesen nem egy-egy látványprojekt, hanem hosszútávú, átgondolt, a város, a civilek és a tudományos élet együttműködésében megvalós cselekvési terv jelentené.

Mit tehetünk tehát, ha Bot romvárának valóban bús düledékein megállunk?

Kiáltunk krédóként Kölcsey szavait: „Hass, alkoss, gyarapíts”, s érjük el, hogy Kanizsa birtokba vegye, megismerje és megóvja végre saját múltját.

Bibliográfia

- Vándor László: Kanizsa története a honfoglalástól a város török alóli felszabadulásáig. In: Béli József, Rózsa Miklós, Rózsáné Lendvai Anna (szerk.): Nagykanizsa városi monográfia 1. Nagykanizsa, 1994. 215–424.
- Vándor László: Botszentgyörgy vára (Az ún. Romlott-vár kutatásának eredményeiből). Nagykanizsa, 1995. (Nagykanizsai Honismereti Füzetek 9.)
- Vándor László: Botszentgyörgy vára – A Romlottvár Nagykanizsa határában. Várak, kastélyok, templomok, 12. (2017) 4. sz., 16–19.
- Kőnig Frigyes: Végvárak a Magyar Királyságban. Budapest, 2018.
- Kanász Viktor: Kanizsa 1600–1601. évi ostromainak korabeli megítéléséről és emlékezetéről. In: Kanász Viktor – Nagy-L. István (szerk.): Európa elfeledett hadszíntere. A tizenöt éves háború és Magyarországon (1591–1606). Budapest, 2021. 169–244.